

УДК 329.73(161.2)(470+571)«1917/1918»

Шевченко С. М.

к.пед.н., старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти

Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України

<https://orcid.org/0000-0002-0432-8893>

ПОБУДОВА ОСВІТИ НА НАЦІОНАЛЬНИХ ПІДВАЛИНАХ ІЗ РІДНОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ (1917–1918 рр. XX ст.)

У 1917–1918 роках у розвитку національної освіти в Українській державі чільне місце посідала педагогічна преса, особливо часопис “Вільна українська школа” став своєрідною енциклопедією розвитку шкільництва на Україні, де розглядалися ідеї побудови освіти на національних підвалинах із рідною мовою навчання [1]. У цей час українська педагогічна громадськість почала піклуватися розбудовою національної школи, широко розгортала обговорення питань реформування освіти (О. Дорошкевич, О. Музиченко, С. Русова, П. Холодний, Я. Чепіга, С. Черкасенко та інші). Саме зазначені діячі вбачали шлях оновлення й розширення змісту освіти в запровадженні таких навчальних дисциплін, як: рідна мова і література, українознавство, історія України, географія України, висували вимоги щодо здійснення принципу доступності школи для всіх, безкоштовної початкової освіти тощо.

Серед визначних діячів висловлювала відомий педагог С. Русова, що “важливим засобом навчання дорослих є і українська книжка”. Вона стверджувала, що для освітян книга – справжнє знаряддя навчання, яким треба заохочувати учнів, викликати в них бажання якнайкраще використовувати її зміст із повним розумінням провідної думки [3, с. 2]. Також неодноразово підкреслювала, що національна самосвідомість якнайкраще формується в учнів, котрі і в сім’ї, і в школі спілкуються рідною мовою. Грунтуючись на науковій спадщині О. Потебні, вона розглядала рідне слово як джерело неповторного, національного світобачення. Основною психологічною вимогою педагог вважала прийняття знань на тій мові, яку учень розуміє найкраще, з якою в нього пов’язана вся духовна істота, на якій він має вже цілу низку уявлень. “Попри всі випробування Софія Русова залишилася вірною принципам, що склали основу її педагогічних поглядів – гуманізм, демократизм, народність, природовідповідність, культуровідповідність, особистісно орієнтований підхід, загальнолюдські цінності. Вона назавжди залишилася вірною інтересам українського народу” [2, с. 1].

У 1917 р. у Києві було засновано Українське товариство шкільної освіти, членом якого був П. Холодний. Він мав важливе доручення від Українського товариства шкільної освіти – скласти проект національної школи в Україні. Цей проект став основою концепції єдиної школи, над якою під керівництвом П. Холодного працювало багато комісій [4]. Отже, розбудова національної школи була на першому місці і широко розгорталася серед обговорення питань реформування освіти О. Дорошкевичем, О. Музиченко, С. Русовою, П. Холодним, Я. Чепігою, С. Черкасенком та іншими. Таким чином, проект став основою концепції єдиної школи який спрямовувався на інтереси українського народу.

Список літератури

1. Вільна українська школа : орган ВУС. Вип. 5/6. – Київ, 1918; Вип. 10 , 1919. – С. 1–9.
2. Антоненко Н.Б. А “Як жити, щоб був зміст у житті і духовний, і громадський”. До 165-річчя з дня народження Софії Русової. Освіта і суспільство. Вип. 3. 2021. – С. 8-9. URL: <https://naps.gov.ua/ua/press/calendar/2299/>
3. Кульбіда С.В. Вечірня школа : вчора і сьогодні. Зб. матеріалів I Всеукр. конференції з історії навчання глухих в Україні. К.: УТОГ, 2001. – С. 128–132.
4. Холодний Петро // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. Буенос-Айрес, Т. 8, кн. XVI : Літери Уш - Я, 1967. С. 2012.